

PREVENTIVNÍ PROGRAM

Školní rok 2020/2021

Zařízení: VÚ, SVP a SŠ Buškovice

Upravila: Mgr. et Mgr. Stanislava Šebek

Schválil: PhDr. et Mgr. Mojmír Šebek

Platnost: 01.09.2020 – 31.08.2021

Převzato: Diagnostický ústav pro mládež, Praha 2, Lublaňská 33

Obsah:

Úvod	3
1. Základní údaje	4
2. Charakteristika školského zařízení	4
3. Stručná analýza situace	5
4. Vymezení cílové skupiny	5
5. Cíle preventivního programu	6
5.1 Dlouhodobé cíle	6
5.2 Krátkodobé cíle	6
6. Skladba aktivit preventivního programu	7
6.1 Klienti	8
6.2 Pedagogičtí pracovníci	9
6.3 Zákonní zástupci	9
6.4 Veřejnost	9
7. Evaluace	10
7.1 Evaluace Preventivního programu pro rok 2019/2020	10
8. Legislativní rámec	11
8.1 Zákony	11
8.2 Vyhlášky	11
8.3 Strategie	11
8.4 Metodické pokyny	11
9. Kontakty na vybrané instituce	12
10. Přílohy	15
10.1 Krizový plán a postupy řešení šikanování	15
10.2 Intervence pedagoga	16

Úvod

Preventivní program Výchovného ústavu, střediska výchovné péče a střední školy Buškovice (zařízení), je konkrétním dokumentem školského zařízení. Obsahuje preventivní aktivity realizované v zařízení, které by měly vést u umístěných klientů k předcházení a minimalizaci jednotlivých forem sociálně patologických jevů, ke zvládnutí zátěžových situací, ke zdravému životnímu stylu, k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji a rozvoji sociálně komunikativních dovedností.

Klienti, resp. chlapci ve věku od ukončení povinné školní docházky do doby zletilosti, umístění na základě soudního rozhodnutí do zařízení, již většinou mají zkušenosti s nejrůznějším spektrem sociálně patologických jevů, proto v zařízení probíhá prevence primární, sekundární i terciární. Jedná se o soustavu opatření, která má předcházet výskytu nežádoucích jevů nebo minimalizovat jejich negativní důsledky. V našem zařízení je prevence zaměřena především na projevy různých forem agresivního, závislostního, prekriminálního, sexuálně-rizikového chování a také na projevy výchovných problémů a symptomů poruch chování.

Naším cílem je intenzivní práce pomocí všech dostupných možností a prostředků na změně hodnotové orientace klientů, které již patří mezi ohrožené. Program je založen na aktivizaci klientů a zvyšování míry jejich angažovanosti na vlastním životě. Formy preventivní práce jsou v zařízení pestré a jsou do nich zapojeni všichni pedagogičtí pracovníci zařízení.

1. Základní údaje

Název zařízení:	Výchovný ústav, středisko výchovné péče a střední škola Buškovice
Právní forma:	Příspěvková organizace
Zřizovatel:	MŠMT ČR, Karmelitská 7, 118 12 Praha 1
Typ zařízení:	Zařízení pro výkon ÚV a OV a preventivně výchovné péče
Ředitel:	PhDr. et Mgr. Mojmír Šebek (vum.buskovice@email.cz)
Metodik prevence:	Mgr. et Mgr. Stanislava Šebek

2. Charakteristika školského zařízení

Výchovný ústav, středisko výchovné péče a střední škola Buškovice je školským zařízením pro výkon ústavní a ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči¹. Jedná se o zařízení s celoročním provozem. Kapacita zařízení je 40 klientů, přičemž se skládá z pěti výchovných skupin pro účely dlouhodobé péče. VÚ, SVP a SŠ Buškovice zařízení sídlí v obci Buškovice u Podbořan, okr. Louny.

Klienti, resp. chlapci od ukončení povinné školní docházky do 18 let, jsou do zařízení přijímány na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově, ochranné výchově nebo předběžném opatření, přičemž důvodem rozhodnutí je snaha zajistit jejich zdravý vývoj, řádnou výchovu a vzdělávání. Chlapci jsou do zařízení nejčastěji umisťováni kvůli výskytu výchovných problémů, symptomů poruch chování nebo ohrožení sociálně patologickými jevy.

Střední škola Buškovice je součástí výchovného ústavu, jehož účelem je zajišťovat nezletilé osobě ve věku od 15 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let na základě rozhodnutí soudu o nařízené ústavní výchově nebo uložené ochranné výchově nebo o předběžném opatření, náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Střední škola Buškovice je škola speciální a ve vztahu k žákům plní zejména úkoly vzdělávací a výchovné, poskytuje profesní přípravu žáků na budoucí povolání. Dále plní preventivně výchovnou péči jako je předcházení vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte.

SŠ Buškovice má právní subjektivitu, je příspěvkovou organizací, zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Kapacita školy je 86 žáků. Na střední škole se žáci učí oborům Stavební práce, Zednické práce, Zahradnická výroba, Lesnické práce a Tesařské práce.

V rámci střediska výchovné péče Čtyřlístek, Buškovice nabízíme ambulantní služby a možnost pobytového programu. Diagnostický a výchovně terapeutický pobyt trvá zpravidla 6 - 8 týdnů, zařízení je koedukované pro klienty od 8 – 18 let s kapacitou 8 dětí. I zde je preventivní program uplatňován.

¹ Preventivní výchovnou péči poskytuje zařízení ve Středisku výchovné péče Čtyřlístek.

3. Stručná analýza situace

Preventivní působení zaujímá při práci v zařízení nezastupitelnou roli. Jedná se o jeden z klíčových úkolů zařízení. Stěžejním principem prevence výskytu sociálně patologických jevů u chlapců v zařízení je snaha předcházet a minimalizovat rizikové projevy chování, zároveň vést k budování a posílení zdravého životního stylu, rozvoji psychosociálních dovedností a pozitivního sociálního chování, a rovněž k osvojení sociálně přijatelných způsobů zvládnání zátěžových situací.

VÚ, SVP a SŠ Buškovice vzhledem ke svému specifickému zaměření působí v rovině: primární, sekundární i terciární prevence, se zřetelem na selektivní a indikovanou prevenci, neboť rodinné zázemí a složitá osobní situace klientů umístěných v zařízení přináší vyšší rizikovost. Preventivní program se tedy skládá z:

- *primární prevence* zaměřené na oblasti rizikového chování, které se u mladistvých dosud nevyskytlo, a také na předcházení problémům spojených s odchodem do samostatného života po ukončení pobytu v zařízení pro ÚV/OV
- *indikované primární prevence* v oblastech s výskytem prvních známek rizikového chování
- *sekundární prevence*, kdy je důraz kladen na předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování u chlapců, kteří jsou rizikovým chováním ohroženi
- *terciární prevence* zaměřené na předcházení zdravotních a sociálních potíží v důsledku rizikového chování

V současnosti je patrný trend zvyšujícího se věku chlapců, kteří jsou do zařízení umístěni. S tímto fenoménem souvisí skutečnost, že většina chlapců již vyčerpala některá nebo dokonce všechna výchovná opatření² předcházející nařízení ÚV nebo uložení OV a přichází s dlouhodobějším a často rozsáhlejším výskytem výchovných problémů³.

Mezi nejčastější formy chování, které chlapci ze zařízení vykazují nebo k němu mají tendenci, jsou:

- agresivní chování (šikana, extrémní projevy agrese, sebepoškozování, rasismus)
- delikventní a kriminální chování
- závislostní chování (užívání návykových látek, gambling)
- sexuálně-rizikové chování
- záškoláctví a toulání (útěky)
- okruh poruch a problémů spojených se syndromem CAN aj.

4. Vymezení cílové skupiny

Klíčová cílová skupina preventivního působení v rámci zařízení je tvořena všemi dětmi umístěnými v našem zařízení. Dílčí, avšak také významná cílová skupina je tvořena pedagogickými pracovníky zařízení, rodiči či zákonnými zástupci chlapců umístěnými v zařízení, a v neposlední řadě širší veřejnosti.

² Jedná se např. o ambulantní a pobytové programy ve střediscích výchovné péče, programy nestátních neziskových organizací nebo soudní dohled uložený nad nezletilými.

³ V případě výskytu sociálně patologických jevů u dítěte během pobytu v zařízení je v tomto ohledu s dítětem intenzivně individuálně pracováno; případná výchovná opatření podléhají Vnitřnímu řádu zařízení.

5. Cíle preventivního programu

Preventivní program definuje cíle *dlouhodobé*, tj. cíle spíše obecnějšího charakteru, jejichž požadavkem je korespondence s preventivní strategií školského zařízení a se strategií v oblasti prevence rizikového chování na regionální úrovni a zohledňování všech oblastí rizikového chování; a *krátkodobé*, tj. cíle zcela konkrétní pro danou cílovou skupinu a navazující na preventivní strategii školského zařízení.

5.1 Dlouhodobé cíle

- sběr a evidence dat a následná analýza etiologie vzniku sociálně patologických jevů
- podílet se na utváření teoretických východisek v oblasti sociálně patologických jevů mládeže a následné implikace poznatků do praxe (např. aktivní účast na odborných konferencích);
- vytvářet a realizovat vlastní projekty prevence rizikového chování
- průběžně vzdělávat všechny pedagogické pracovníky v oblasti prevence vzniku sociálně patologických jevů
- vytvářet podmínky pro kladné postoje pedagogů k problematice prevence rizikového chování
- prohlubovat komunikačních dovedností a spolupráce mezi pedag. pracovníky zařízení
- mezirezortně spolupracovat (kurátoři pro děti a mládež, soudy a další instituce)
- spolupracovat s univerzitami, vyššími odbornými a středními školami
- spolupracovat se zákonnými zástupci klientů

5.2 Krátkodobé cíle

- prohlubovat znalosti klientů umístěných v zařízení o:
 - sociálně patologických jevech a jejich možných důsledcích
 - zdravém životním stylu
 - právním povědomí
- vytvářet bezpečné a pozitivní klima ve výchovných skupinách a komunitě
- řešit aktuální problémové situace v oblasti rizikového chování ve vzájemné spolupráci odborných pracovníků
- podporovat skupinovou kohezi
- posilovat komunikační dovednosti (tj. zkvalitňování komunikace mezi dospělými a dětmi a dětmi navzájem) a zdravého sebevědomí klientů
- sanovat vztahy v rodinách klientů, zapojovat zákonné zástupce do veškerého dění v životě dítěte
- poskytovat podporu v adaptaci na podmínky zařízení nově přichozím dětem
- řešit případně vzniklé problémy adekvátní formou
- stabilizovat klienty po návratu z útěku;
- minimalizovat rizika spojená s užíváním návykových, omamných a psychotropních látek
- poskytovat široké spektrum nabídky volnočasových aktivit.

6. Skladba aktivit preventivního programu pro jednotlivé cílové skupiny

6.1 Klienti

Preventivní program se realizuje v průběhu celého pobytu dítěte v širokém spektru činností, které se zaměřují na různou formu prevence konkrétního sociálně patologického jevu dle individuální potřeby dítěte. Tyto potřeby jsou zaznamenávány a průběžně aktualizovány v Programu rozvoje osobnosti dítěte (PROD)⁴. Hlavní důraz je přitom kladen na aktuální rizikové oblasti, kterými je dítě momentálně ohroženo.

V průběhu celého pobytu mají klienti možnost konzultovat jakékoliv situace související s rizikovým chováním s pedagogickými pracovníky (vychovateli, vedoucím vychovatelem, psychologem, etopedem, sociální pracovníci, ředitelem), a to jak formou osobního pohovoru, tak dopisem ve schránce důvěry, která je pravidelně vybírána ředitelem zařízení, nebo jím pověřenou osobou. Zároveň mají možnost podílet se prostřednictvím spoluprávy na chodu zařízení a obsahu programů.

Realizace preventivních aktivit probíhá zejména ve výchovných skupinách, ale také ve spolupráci s ostatními organizacemi a institucemi, a to především formou projektového vyučování, samostatnou a skupinovou prací, besedami, exkurzemi, workshopy apod. Zaměřuje se především na témata⁵:

- agresivní chování (šikana⁶, kyberšikana, násilí, domácí násilí, rasismus, sebepoškozování, vulgární projevy)
- delikventní a kriminální chování
- závislostní chování (tabakismus, alkoholismus, drogy, nelátkové závislosti)
- sexuálně-rizikové chování (prevence pohlavních chorob, sexuální násilí, promiskuita)
- záškoláctví
- útěky a toulání

Za efektivní formu prevence jsou považovány aktivity v rámci zážitkové pedagogiky, jenž umožňuje širší možnosti práce na změně postojů a chování. Příčiny sociálně patologického chování jsou často zakotveny hluboko ve strukturách osobnosti. V rámci zážitkové pedagogiky lze pracovat nejen se skupinou, ale i s jednotlivými chlapci, přičemž poznatky se následně implikují do jejich programu rozvoje osobnosti. Zařízení využívá především projekty jednodenní a vícedenní. Mezi jednodenní projekty patří např. outdoorové, sportovní a zážitkové aktivity a kulturní akce aktivní i pasivní. Během vícedenních projektů je důraz kladen na intenzivnější aktivní a smysluplné trávení volného času a rovněž na sebepoznávání, růstové a skupinové aktivity. Projekty probíhají nepravidelně v průběhu celého roku.

⁴ PROD je dokument, který vzniká ve spolupráci tzv. garanta (klíčový pracovník chlapce), etopeda a dítěte.

⁵ Naše práce je v souladu s Metodickými dokumenty MŠMT, viz *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)* a *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u klientů a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)*.

⁶ Všichni pedagogičtí pracovníci zařízení si prohlubují své znalosti v oblasti šikany. Vedení zařízení odpovídá za systémové aktivity ústavu v oblasti prevence šikanování a agresivity. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu metodického pokynu k prevenci sociálně patologických jevů.

6.1.1 Konkrétní aktivity⁷ preventivního programu

- Naši klienti se zapojují do sportovních soutěží, na které jsou dlouhodobě a systematicky připravováni. Sportovním vyžitím jsou chlapci motivováni k aktivnímu a zdravému způsobu života. Fyzická náročnost závodů má pozitivní vliv na sebepojetí a sebehodnocení klientů a zvyšování frustrační tolerance.
- Dohoda s Probační a mediační službou Louny pro výkon obecně prospěšných prací. Cílem této spolupráce je, aby klienti mohli veřejně prospěšné práce vykonat v našem zařízení a do života, po skončení ústavní péče, odcházeli bez tohoto druhu závazku.
- Aktivní a pasivní kulturní a společenské akce pomáhají estetické citění a podporují sociální schopnosti klientů, ve smyslu upevňování společenského chování a „bontonu“.
- Hudební bubenická skupina Australien Buš-kovice. Díky této zájmové aktivitě jsou klienti velmi pozitivně přijímáni širokou veřejností. Klienti se za doprovodu vychovatelů zúčastňují společenských akcí, díky kterým mohou předvést veřejnosti nacvičené skladby a tím reprezentovat zařízení.
- V rámci začleňování a přijímání různých etnických skupin je klientům umožněna návštěva pravidelně organizovaných romských zábav v Sýrovicích.
- Pod záštitou úřadu práce Louny je zajišťována každoroční spolupráce s výstupním programem zaměřená na finanční gramotnost. Klienti jsou tímto programem připravováni na výstup ze zařízení, aby se lépe zorientovali ve světě financí.
- Zapojujeme se do projektů pod záštitou Evropské unie, konkrétně Evropského sociálního fondu prostřednictvím operačního programu „Zaměstnanost“, pod záštitou společnosti „Medexa“ s názvem „Chci pracovat“.
- Aktivity podpořené Nadačním fondem Albert – v rámci grantového řízení je zařízení pravidelně finančně podporován Nadačním fondem. Finance jsou využívány na volnočasové nebo vzdělávací aktivity klientů umístěných v zařízení, jedná se např. o zájmové činnosti a kroužky nebo různé kvalifikační a rekvalifikační kurzy. Výše zmíněná spoluúčast NF podporuje budování a osvojování zdravějšího životního stylu klientů a jejich vyšší konkurenceschopnost na trhu práce. Zařízení každým rokem využívá možnosti dalších nadačních fondů např. Nadace Terezy Maxové, Nadace fondu Logit.
- Akce „72 hodin“ – chlapci se pravidelně účastní akce, jejímž principem je občanská angažovanost, sdílení veřejného prostoru a vzájemná výpomoc založená na dobrovolnosti.

⁷ Témata preventivních aktivit jsou komplexně zahrnuta v ročním výchovně vzdělávacím plánu a rozpracovávána do měsíčních a týdenních plánů výchovně vzdělávací činnosti.

6.2 Pedagogičtí pracovníci

Všichni pedagogičtí pracovníci jsou dle *zák. č. 563/2004 Sb. (379/2015 Sb.) o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů* povinni se průběžně dále vzdělávat. Oblast prevence sociálně patologických jevů a metody práce při jejich výskytu tvoří podstatnou část tohoto vzdělávání. Průběžné vzdělávání je zajišťováno externími subjekty v zařízení (např. formou supervize nebo tematických, růstových a sebezkušenostních kurzů), zároveň však pedagogičtí pracovníci mohou využít široké nabídky služeb k danému tématu mimo zařízení (např. Národní ústav pro vzdělávání).

Na vzdělávání pedagogických pracovníků v rámci prevence lze nahlížet ze tří úhlů pohledu:

- pedagogičtí pracovníci jsou vzděláváni pro přímou preventivní pedagogickou práci s dětmi – např. práce s agresivním dítětem, práce s afektem, řešení konfliktních situací, sebeobrana, krizová intervence, intervize aj.
- pedagogičtí pracovníci jsou edukováni v oblasti sebepoznávání a osobního růstu – např. sebezkušenostní psychoterapeutické výcviky, supervizní setkání, kazuistické semináře aj.
- pedagogičtí pracovníci se vzdělávají v oblasti současných trendů problematiky sociálně patologických jevů, ústavní a ochranné výchovy, psychologie dítěte, sociologie, apod. (např. účast na konferencích, přednáškách, workshopech)

6.3 Zákonní zástupci klientů

Zákonní zástupci klientů umístěných do zařízení jsou informováni v oblasti výskytu a prevence sociálně patologických jevů prostřednictvím pracovníků zařízení, a to především klíčovými pracovníky chlapců, se kterými jsou v intenzivním kontaktu. Zákonným zástupcům jsou doporučovány postupy péče o dítě a zároveň jsou informováni o možnostech další spolupráce s ostatními institucemi a organizacemi zabývajícími se prevencí sociálně patologických jevů v blízkosti jejich bydliště. Zařízení nabízí také možnost rodinných konzultací a zprostředkovávání či koordinaci kontaktů mezi zákonnými zástupci a dětmi.

6.4 Veřejnost

Širší veřejnost je informována o dění týkající se preventivních aktivit prostřednictvím webových stránek zařízení, z článků v regionálním tisku a při veřejných aktivitách našich klientů (např. bubenická vystoupení, volnočasové kroužky mimo zařízení apod.).

7. Evaluace

Efektivita preventivních aktivit tvořících preventivní program je vyhodnocována průběžně. Preventivní program jako celek je pak vyhodnocován ke konci školního roku. Průběžně je monitorován také výskyt sociálně patologických jevů jak u umístěných klientů v anamnéze, tak i v zařízení. V neposlední řadě hrají významnou roli poznatky získané od klientů v rámci individuálních či skupinových rozhovorů. Tato vyhodnocení slouží jako podklad pro Preventivní program na školní rok následující, který se poté flexibilně snaží reagovat na aktuální dění, tj. zvýšený výskyt různých forem sociálně patologických jevů, a predikovat jejich budoucí vývoj.

Preventivní aktivity pro pedagogické pracovníky, zákonné zástupce a širší veřejnost jsou vyhodnocovány ke konci školního roku. Na základě evaluace a poptávky jednotlivých složek se volí aktivity či způsoby práce na další školní rok.

7.1 Evaluace Preventivního programu pro školní rok 2019/2020

V loňském školním roce pokračovala prevence sociálně patologických jevů na principech, které byly stanoveny v letech předchozích. Za prioritní hledisko je považován důraz na vzdělávání na střední škole a získání výučního listu a osvědčení z odborných kurzů (řidičské oprávnění na motorová vozidla a vysokozdvizné vozíky, dále získání oprávnění na práci s motorovou pilou, křovinořezem a travními sekačkami). Za důležitou považujeme i výchovu ke zdravému životnímu stylu, osvojení pozitivního sociálního chování a zachování integrity osobnosti. Velký důraz je kladen na kvalitní a podnětné využívání volného času, a proto i v letošním školním roce měli chlapci možnost vybírat si z široké nabídky volnočasových a zážitkových aktivit. Na základě evaluace vystupují nová stěžejní témata jako sexuálně-rizikové chování, finanční gramotnost a sociální způsobilost při ukončení pobytu v zařízení, která jsou zahrnuta do aktuálního preventivního programu.

Monitorujeme stále zvyšující se poptávku širší veřejnosti o dění v zařízení a na tuto poptávku se snažíme pružně reagovat. Komplikací pro naše zařízení byla situace ohledně pandemie onemocnění Covid-19. Pro tuto situaci byl zpracován samostatný krizový plán.

8. Legislativní rámec

8.1 Zákony

- Zákon č. 109/2002 Sb. (333/2012 Sb.), o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů;
- Zákon č. 561/2004 Sb. (167/2018 Sb.), o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon);
- Zákon č. 563/2004 Sb. (197/2014 Sb.), o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 167/1998 Sb. (65/2017 Sb.), o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů;
- Zákon č. 379/2005 Sb. (305/2009 Sb.), o opatřeních k ochraně před škodami působnými tabákovými výrobky alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů;
- Zákon č. 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím.

8.2 Vyhlášky

- Vyhláška č. 438/2006 Sb. (198/2015 Sb.), kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních;
- Vyhláška č. 72/2005 Sb. (116/2011 Sb.), o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních;
- Vyhláška 73/2005 Sb. (147/2011 Sb.), o vzdělávání klientů, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a klientů, žáků a studentů mimořádně nadaných.

8.3 Strategie

- Národní strategie primární prevence rizikového chování klientů a mládeže v působnosti rezortu MŠMT na období 2013 – 2018;
- Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 – 2018.

8.4 Metodické pokyny

- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j.: MŠMT-21149/2016);
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u klientů a mládeže (č.j.: MŠMT-21291/2010-28);
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u klientů, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (č. j.: MŠMT-21291/2010-28);
- Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance (č.j.: MŠMT-14 423/99-22);
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví klientů a žáků ve školách a školských zařízeních (č.j.: MŠMT-29 159/2001-26);
- Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci při vyšetřování kriminality klientů a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané (č.j.: 25 884/2003-24).

9. Kontakty na vybrané instituce

- **MOST K NADĚJI, o.s.**
P. Jilemnického 1929, 434 01 Most 1
reditel@mostknadeji.cz
- **K-centrum Žatec** Dvořákova 11,
438 01 Žatec 602 219 371,
vedouci.kcz@mostknadeji.cz
- **Centrum léčby závislosti na tabáku Chomutov**
Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Chomutov, o.z.
MUDr. Michal Bábíček, Kochova 1185, 430 01 Chomutov
tel.: 602 382 843, 474 447 684
- **Centrum léčby závislosti na tabáku Most**
TRN oddělení - ambulance
J.E.Purkyně 270/5, 434 01 Most
tel.: 476173465
MUDr. H. Mrázková, MUDr. M. Kučerová
- **Plicní ambulance**
J. E. Purkyně 270, 434 64 Most
tel.: 476 172 253, smitkova@centrum.cz MUDr.
Miroslava Smítková
- **Telefonní linka pro odvykání kouření s celorepublikovou působností**
Kontakt: 844 600 500
- **Dětské a dorostové detoxikační centrum**
Nemocnice Milosrdných sester sv. K. Boromejského (Nem. Pod Petřínem)
Vlašská 36, Praha 1, 118 33
detox@nmskb.cz, tel: 257 197 148
- **Psychiatrická léčebna Bohnice - oddělení léčby závislostí**
Ústavní 91, Praha 8, 18000
tel: 284 016 111
- **Šance - resocializační institut**
Ctiborova 3091, Kladno, 27201
resoc@resoc.cz
- **Terapeutická komunita Medvědí kámen Rybník**
77, Houstoň, 34525 statis.do@worldonline.cz
- **Anonymní linka důvěry A-klubů**
Tel.: 603 487 867, 545 241 301, linka.duvery@akluby.cz
- **Pracovní a sociální agentura SANANIM**
Štítného 710/30, 130 00Místo: Praha 3 – Žižkov, agentura@sananim.cz

- **Dětské krizové centrum**
V Zápolí 1250/21, 141 00 Praha 4 - Michle e-mail:
dkc@дитеkrize.cz
tel./fax: 241 480 511, 241 483 853
mobil: 777 664 672,
e-mail: ambulance@дитеkrize.cz
- **NON-STOP Linka důvěry DKC**
tel. 241 484 149 nebo mobil 777 715 215
- **Psychiatrická léčebna OPAŘANY**
Opařany 121, 391 61 Opařany
Tel. spoj.: 381 204 211
Prim.dětského odd. MUDr. Holendová, tel. 381 204 263
- **Psychiatrická léčebna DOBŘANY**
Ústavní ulice 2, 334 41 Dobřany Tel. spoj.: 377 813 111
Prim.dětského odd. MUDr. Žiška, tel.: 377 813 217,
soc. pr. p.Roubíčková tel.: 377 813 354
- **Psychiatrická léčebna PETROHRAD**
439 85 Petrohrad
Tel.spoj. 415 236 111
Prim. MUDr. Sosnová, tel. 415 236 101
- **Psychiatrická léčebna BOHNICE**
Ústavní 91/7, 18100 Praha 8
Tel.spoj. 284 016 111, fax. 284 016 595
Prim.MUDr. Michal Považan, tel. 284 016 251,
e-mail: michal.povazan@plbohnice.cz Pavilon
28 chlapci,
tel.:284 016 238, lékaři 284 016 272
- **Dětská psychiatrická nemocnice Louny, p.o.**
Rybalkova 2962, 440 01 Louny
telefonický kontakt: 415 620 116, 415 620 137, 415 620 149, 415 620 119,
Objednávání pacientů k hospitalizaci - tel.: 778 520 816, 415 620 138
Objednávání pacientů do ambulance - tel.: 773 782 908, 415 620 119
E-mail: pavel.kracmer@dplouny.cz
Web: www.detska-psychiatricka-nemocnice-louny.cz
- **DETOX, Nemocnice milosrdných sester sv. Karla Boromejského**
Vlašská 336/36, 118 33 Praha 1- Malá Strana, spoj.: 257 197 111, ambulance-
příjem 257 197 148,159,nmskb@nmskb.cz, Prim.MUDr.
Koranda, koranda@nmskb.cz
- **Probační a mediační služba Louny**
Pod Nemocnicí 2380, 440 01 Louny
415 653 031, fax:+420 415 653 031, jplhak@pms.justice.cz, www.pmscr.cz

- **Sociální kurátor a metodik sociální prevence**
Bc. Kateřina Holíková, DiS.
Krajský úřad Ústeckého kraje, Velká Hradební 3118/48, 400 02 Ústí nad Labem
475657 430, fax: 475200245
holikova.k@kr-ustecky.cz, www.kr-ustecky.cz
- **Sociální kurátor a metodik sociální prevence**
Taťána Tkadlečková Městský úřad Louny
Pod Nemocnicí 2379, 440 01 Louny
415621235, tkadleckova@mulouny.cz
- **Sociální kurátor a metodik sociální prevence**
Mgr. Kamila Sulíková
Nám. Svobody 1, 438 01 Žatec
+420 415 736 400, sulikova@mesto-zatec.cz
- **Policie ČR Podbořany**
Hlubanská 314, 441 01 Podbořany, tel.: 415 214 052
- **Centrum pro mezinárodní ochranu dětí,**
Dr. Jakubcová 542 211 656, podatelna@umpod.cz
542 215 522
- **Dětské odd. Nemocnice Žatec, o.p.s.**
Husova 2796, 438 01 Žatec
MUDr. Zajícová – lékaři 414 110 455, sesterna 414 110 453
- **MUDr. Ilona Grimová, dětský psychiatr**
Beethovenova 1140, 430 01 Chomutov
Tel. 474 334 321, 731 361 828,
- **MUDr. Ivana Šterclová, dětský a dorostový lékař**
Práteleství 279, 441 01, Podbořany, tel.: +420 415 215 275
- **Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje**
Pracoviště Žatec, Smetanovo náměstí 331, 438 01 Žatec, tel.: 415 712 761,
zatec@pppuk.cz, www.pppuk.cz/poradny/zatec,
Metodik prevence: Mgr. Lucie Roubalová
- **Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Teplice, příspěvková organizace**
Teplice, Lipová 651/9
telefon: 417 533 669, 602 552 976, e-mail: teplice@pppuk.cz

10. Přílohy

10.1. Krizový plán a postupy řešení šikanování

- **Řešení šikany**

1. Depistáž.
2. Potvrzení původního podezření, spolupráce s kolegy, speciálním pedagogem a psychologem.
3. Oddělení agresora a oběti.
4. Závažné případy řešit s PČR, státním zástupcem, OSPOD, zákonným zástupcem.

- **Vyšetřování šikany**

a) Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou):

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

b) Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení PČR, OSPOD, Státnímu zastupitelství, zákonným zástupcům.

- **Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR**

Při řešení případů šikany spolupracovat s institucemi:

- v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, psychiatry.
- v resortu sociální péče – s oddělením OSPOD – úsek sociální kurately pro děti a mládež

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění):

- Policie ČR.
- orgán sociálně právní ochrany dítěte

10.2. Intervence pedagoga

Rizikové chování ve VÚ, SVP a SŠ Buškovice - rámcový koncept

Návykové látky – drogy

Typ rizikového chování:

Užívání návykových látek lze považovat za rizikové chování, na kterém se podílí mnoho faktorů. Vydefinování rizikových faktorů pomáhá najít vhodné a účinné intervence a předcházet hlubším negativním dopadům, které ovlivňují rozvoj osobnosti a uplatnění mladého člověka v životě.

Abstinence od drog – zdržení se nebo vzdání se nějaké substance, která způsobuje požitky.

Experimentální užití drog – jednorázová zkušenost, nejvýše 2-3 zkušenosti v životě. Rekreační – příležitostné/pravidelné užívání drog je zakomponované do životního stylu zejména mladých lidí, nepůsobí vážné zdravotní, sociální a ekonomické problémy.

Problémové užívání drog je dlouhodobé perorální, intravenózní a jiné užívání návykových látek. Problémové užívání většinou způsobuje zdravotní a sociální i ekonomické problémy.

Závislé užívání drog bývá nepřetržité a pravidelné, určuje životní styl a působí vážné poškození somatické, psychologické a sociální.

Východiska:

V ČR existuje pouze omezené množství výzkumů, jež by nabízely tzv. „tvrdá data“ potvrzující, že změny ve vztahu k užívání návykových látek lze přímo připisat určitému typu preventivním intervencím. Potřebné jsou dlouhodobé výzkumy zaměřené na hodnocení efektivity vzdělávání o drogách a dlouhodobý výzkum monitorující chování ve vztahu k drogám u dětí a adolescentů. Rozdělení na legální nebo nelegální drogy je v odborné literatuře nejednotné nebo absentující. V roce 2007 byl opakovaně realizován významný mezinárodní projekt ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách), do kterého se zapojilo 35 zemí. Hlavním cílem české části této studie je podat přehled o situaci v České republice týkající se rozsahu kouření tabáku, pití alkoholu a užívání nelegálních návykových a psychotropních látek v populaci dospívající mládeže a porovnat ji se situací v ostatních evropských zemích. Alarmující zjištění z této studie nebyla doposud systémově v České republice zohledněna, na rozdíl od ostatních zapojených států EU.

Základní informace o drogách:

- **Alkohol**

Alkohol je návyková látka, s kterou se dítě setká nejdříve – nejčastěji v rodině nebo u vrstevníků. Je to vysoce tolerovaná návyková látka, jejíž užívání může vést k jinému rizikovému chování. Alkohol je snadno dostupný. České děti začínají s konzumací alkoholu nejdříve z EU (přibližně v 11 letech). Česko patří mezi státy s největší spotřebou alkoholu na světě, především piva. Alkohol má vliv na psychiku a mozek, což se projevuje v chování podle množství požitého alkoholického nápoje. Při nižších dávkách má stimulační efekt – zlepšuje náladu, sebevědomí, mnohmluvnost, při vyšších dávkách se snižuje sebekritičnost, zábrany, zvyšuje se agresivita. Pouhé informace a vzdělávání o alkoholu svádí ztracenou bitvu se sociálními normami v České republice, které užívání alkoholu podporují. Zákonné normy jsou nedostatečně dodržovány a uplatňovány. K pravidelnému pití alkoholu se přiznávají nejčastěji studenti v těch zemích, kde je zároveň nejvyšší celoživotní prevalence užití alkoholu.

V ČR patří k pravidelným konzumentům alkoholu 46 % studentů z toho 54% chlapců a 40 % dívek (Espad, 2007).

- **Tabák**

S kouřením začínají již malé děti a brzy se u nich rozvine psychosociální závislost, až u 70 % kuřáků vzniká fyzická drogová závislost na nikotinu. Tabákový průmysl zaměřuje reklamu již na malé děti, které jsou snadno ovlivnitelné. Tabák bývá první drogou, se kterou se děti setkají podobně jako s alkoholem. Alarmující je, že v Česku kouří 40-50% dětí mezi 15. až 18. rokem, čímž zaujímáme negativní přední místo v Evropě. K prvnímu setkání s cigaretami dochází zpravidla v rodině od starších sourozenců nebo kamarádů.

- **Marihuana**

Rostlina, která roste prakticky po celém světě. Účinné látky se nazývají cannabinoidy. Mají psychotropní efekt a další využitelné vlastnosti, např. při léčbě bolesti a při různých chorobách. Sušené listy marihuany mají výrazné aroma. Další forma této návykové látky je hašiš, což je konopná pryskyřice, která má barvu tmavě zelenou až hnědou. Psychická závislost se objevuje u dlouhodobých uživatelů, nebývá zvýšená tolerance na drogu ani výrazné odvykací příznaky. U určitých osob může dojít k rozvinutí psychických problémů - deprese, úzkosti, paniky vedoucí k sebepoškozování, může dojít k poruchám myšlení a krátkodobé paměti, rozvoji paranoidního stavu. Většina těchto stavů po odeznění intoxikace ustupuje. Marihuana bývá u mladých lidí nejčastěji zneužívanou nelegální drogou.

- **Těkavé látky - ředidla, lepidla, plynné látky**

Jedná se o vysoce nebezpečné chemikálie. Tyto látky ovlivňují mozek - centrální mozkovou soustavu. Toluén je nejčastěji užíván už malými dětmi, neboť je snadno dostupný a levný, občas ho kupuje i někdo starší. Rodiči bývají rizika s experimentováním podceňováni. Účinek je krátkodobý a brzy odezní. Dostavuje se euforie, poruchy vnímání, halucinace, poruchy vědomí a spánku, agrese. Toluén vyvolává psychickou závislost. Nebezpečnost této látky spočívá v neodhadnutí dávky. Může dojít k bezvědomí až komatu, k srdeční zástavě, zástavě dechu nebo udušení zvracením. Trvale poškozuje mozek - je to rozpouštědlo, po němž člověk hloupne, stává se agresivním.

- **Methamfetamin**

Jedná se o stimulační návykovou látku - má budivý efekt, ovlivňuje centrální mozkovou soustavu. U nás je nejčastěji užíván pervitin, který je tzv. „českou drogou“. Je dostupná prakticky všude na území České republiky. Pervitin zrychluje myšlení, zvyšuje motorické tempo, vytváří třes, zahání únavu, vyvolává euforii a příjemné pocity tělesné i duševní, snižuje chuť k jídlu. Po užití pervitinu má jedinec rozšířené zornice očí, zvýšený tep a krevní tlak, zvýšenou celkovou aktivitu organismu, intoxikovaný je hovorný, neklidný, v dobré náladě, ztrácí zábrany, zvyšuje se jeho sexuální pud.

- **Heroin**

Řadí se mezi opioidy, které se používají jako léky proti bolesti (analgetika), léky proti kašli (antitusika). Na černém trhu se neseťkáváme s jeho čistou podobou, což zvyšuje jeho rizikovitost. Injekční aplikace návykové látky je vysoce riziková. Má rychlý vliv na centrální nervový systém, potlačuje bolest, působí euforii, má tlumivé a zklidňující účinky. Často se apatie střídá s nespavostí, únavou a podrážděností. Na jeho pravidelném užívání vzniká i fyzická závislost, takže syndrom odnětí látky (abstinenční příznaky) je provázen velkými bolestmi a dalšími závažnými somatickými problémy.

- **Extáze**

Pod pojem „extáze“ řadíme celou řadu synteticky vytvořených stimulačních látek s halucinogenním potenciálem. U mladých lidí patří mezi velmi rozšířenou drogu. V některých

sociálních subkulturách dokonce k určitému životnímu stylu. Tuto návykovou látku užívají mladí lidé na tanečních akcích, v klubech a na masových tanečních festivalech. Uživatelé Extázi považují za bezpečnou a příjemnou. Uživatelé hodně tančí a nepocítují vyčerpání, to může být nebezpečné a může dojít k dehydrataci.

Příznaky užívání návykových a psychotropních látek:

- Výkyvy nálad.
- Vznětlivé a agresivní chování.
- Únava.
- Úpadek vzhledu a zanedbávání zevnějšku, špinavé oblečení.
- Začervenání kolem nosu.
- Zúžení nebo rozšíření zornic.
- Lhaní, tajnosti.
- Ztráta chuti, hubnutí.
- Utrácení hodně peněz.
- Ztrátení věcí z domu, krádeže peněz doma i ve škole.
- Ztráta zájmu o zájmy, sport.
- Změna kamarádů, ztráta původních kamarádů.
- Samotářství.
- Zvýšený zájem o drogové symboly (na tričkách, hudba subkultury apod.).
- Zhoršení školního prospěchu.
- Pozdní časté příchody domů, časté přespávání u neznámých kamarádů.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Nedostatek rodičovské kontroly	Rodina	Posílení podporu rodiny
Chudoba	Komunita, prostředí	Silné komunitní vazby
Užívání NL v referenční skupině	Vrstevníci	Zvyšování akademických kompetencí
Problematické chování v předškolním věku	Osobnost	Kontrola impulzivity, včasná diagnostika intervence
Užívání NL u rodičů	Osobnost, rodina	Podpora životních šancí
Choroby, dlouhodobá hospitalizace	Osobnost	Silné rodinné vazby, rehabilitace
Institucionální výchovná péče	Osobnost	Podpora vazeb v původní rodině a rodinném klimatu, náhradní rodina, psychoterapeutické a socioterapeutické programy
Nezaměstnanost	Komunita, prostředí	Podpora životních šancí a vlastních kompetencí

Poruchy chování a jiné rizikové chování	Osobnost	Posílení kontrolních mechanismů, podpora rodinných vazeb, selektivní a indikovaná prevence, psychoterapie...
---	----------	--

Vydefinování ochranných faktorů pomáhá objasnit, že mnoho dospívajících, kteří jsou v riziku ohrožení, přesto rizikovému chování nepodlehnu nebo se u nich výrazně neprojeví. Pokud se u nich projeví, zmizí v průběhu dospívání rychleji, než u druhých ohrožených jedinců. Mnozí dospívající dokážou překonat překážky dospívání, navzdory působení všech rizikových faktorů. Je však nutné předpokládat, že se u nich v období dospívání mohou projevovat přirozené výkyvy v chování.

To, co jim umožňuje zvládnout tyto překážky a nezaplést se do konfliktu se zákonem, vystudovat a získat potřebné dovednosti pro přechod do dospělosti a být dostatečně kompetentní, jsou právě ochranné faktory. Nabízí se úvaha, že ve skutečnosti nebyli nijak vysoce ohroženi a měli vysokou míru ochranných faktorů – resilience. Z užšího pojetí se jedná o osobnostní rys, z širšího pojetí se jedná o dynamický, multifaktorový proces v interakci s prostředím a kulturou od narození, takže významnou roli zde hraje dobrá vazba na rodinné příslušníky.

Legislativní rámec:

- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.
- Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.

Typy prevence

WHO definuje prevenci jako intervenci s cílem zamezit či snížit výskyt a šíření škodlivosti účinků užívání alkoholu a nealkoholových NL. Ústav pro lékařství americké akademie věd (Institute of Medicine) dělí prevenci na tři kategorie všeobecnou, selektivní a indikovanou prevenci. Toto rozdělení poměruje rizika užívání NL v určité populaci a rozsah intervencí.

- Všeobecná primární prevence

Dlouhodobý kontinuální program primární prevence rizikového chování (zahrnuje celou populaci, komunitu, školu). Cílem je předcházet rizikovému chování. Příkladem je všeobecná prevence obsažená v rámcových vzdělávacích plánech a preventivních plánech.

Ve školní a ústavní všeobecné prevenci se postupně jádro preventivních programů začíná soustředit - orientovat na model sociálního vlivu, vždy v kombinaci s více specifickými, zejména interaktivními programy, kde se využívá škála metod a programů. V prevenci se nejvíce prozatím osvědčila kombinace přiměřené (především) ekonomických sankcí a

systematických dlouhodobých preventivních programů. Prokazatelné výsledky mají pouze dlouhodobé a systémově provázané aktivity (respektující různé cílové skupiny a jejich potřeby, kulturní, sociální, ekonomické, náboženské odlišnosti). Významnou roli hraje zapojení rodičů a komunity do organizace zařízení. VÚ, SVP a SŠ spolu s rodinami mohou společně vytvářet zdravé, estetické prostředí. Rodiče by měli mít důvěru v pedagogické a nepedagogické pracovníky zařízení, klasifikaci a normy zařízení, stejně tak by měli mít důvěru ve své děti a umožnit jim vyjadřovat své názory.

- **Selektivní primární prevence rizika užívání návykových látek**

Primární prevence se zaměřuje na rizikové skupiny, kdy je užívání NL podmíněno biologickými, sociálními, psychologickými, environmentálními faktory. Cílem je včasné a efektivní řešení problematiky rizikových skupin dětí a mládeže, které mohou mít problémy v chování.

- **Indikovaná primární prevence rizika užívání návykových látek zaměřená na takové skupiny, kde je riziko užívání NL značné, ale nesplňují kritéria pro závislost-DSM IV (4. vydání Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch).** Příkladem indikované prevence je snížení užívání konopných NL nebo alkoholu. Při intervencích se zohledňuje míra rizika a volí se kombinace vyhodnotitelných intervencí, které podporují změnu chování.

- **Specifická primární prevence rizika užívání návykových látek**

Je zaměřená na vědomosti, porozumění a způsoby přemýšlení, rozvoj vlastních názorů, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, umožňuje stanovit realistické cíle, nabízí prostor k diskusi a vzájemnému porozumění, rozvoj sociálně přijatelných postojů a hodnot.

- **Nespecifická primární prevence**

Bývá zaměřena na nesystémové předávání parciálních informací, ne vždy založených na objektivních datech a důkazech. Rozvíjení aktivit ve volném čase je velmi významné zvláště pro děti, neboť vybalancovává život mezi domovem, školou a komunitou. U starších dětí a adolescentů by neměla být nespecifická primární prevence klíčová. Mnohdy se předpokládá, že zaměstnávání mladých lidí sociálně přijatelnými aktivitami (jako je sport a zájmové kroužky) odradí mladé lidi od experimentů a užívání návykových a psychotropních látek - mladí lidé budou naprosto abstinovat. Ovšem realita a vývojové specifika mladých lidí nekorrespondují s přáními dospělých a jejich potřebou kontroly nad nimi.

Doporučené postupy z hlediska speciálního pedagoga

11 kritérií, která se projevují jako mediátoři ovlivňující efektivitu preventivních programů prováděných ve škole (MacBeath, 2001):

- Profesionální řízení školy a školského zařízení.
- Sdílené vize (pedagogických pracovníků a klientů) a dlouhodobé záměry. Rozvíjející se kvalita výchovného a učebního prostředí.
- Důraz na efektivitu a smysluplnost výchovy a výuky (soulad mezi záměrem a výsledkem). Přiměřená očekávání od každého klienta.
- Pozitivní přístup (pedagogové i studenti).
- Jasná pravidla v edukačním procesu a kritéria posuzování jejich výsledků. Sledování a vyhodnocování reálných výsledků (IPRO)

- Organizace edukačního procesu jako celku a vyvozování závěrů ze zjištěných nedostatků a přizpůsobování reálné situaci.
- Práva a odpovědnost studentů a jejich posilování.
- Vztah mezi školským zařízením a rodinou klientů.

Vhodný přístup

- Adekvátnost programu a intervencí věku, potřebám a mentálním schopnostem dítěte.
- Podpora sebedůvěry, aktivity a hodnotových zájmů.
- Kontinuální proces.
- Zaměření na změnu postojů a chování.
- Živé interaktivní učení, podpora zájmu a zvědavosti vhodnými zábavnými metodami.
- Využívání směřodatných vzorů, pokud možno z blízkého okolí.
- Otevřená hodnotově orientovaná diskuse.
- Zapojení do života místní komunity.
- Realizaci programů navrhuji a řídí kvalifikovaní interdisciplinárně orientovaní pedagogičtí pracovníci v součinnosti se speciálním pedagogem, psychologem, sociální pracovníci a vedením VÚ, SVP a SŠ Buškovice.

Nevhodný přístup

- Odstrašování, triviální „Prostě řekni ne“.
- Jednorázové neinteraktivní akce, multimediální akce, divadelní a jiné kulturní představení bez návaznosti.
- Zaměření pouze na poznatky.
- Přednášková forma.
- Neosobnost, formalismus, využívání atrakcí - ex-userů (bývalých uživatelů NL) nebo aktuálních uživatelů, stavění pouze na „hvězdách“ showbyznysu.
- Potlačování nebo „bezbrehost“ diskuse.
- Vedení programu „shora“ a mimo místní kontext.
- Amatérismus realizátorů, náhodný výběr úzkých specialistů (lékaři, policisté, různí „spasitelé“) neškolených v primární prevenci.

Veškerá opatření a postupy má zařízení zapracováno ve Vnitřním řádu, souvisejících dokumentech a rozpracována v dalších materiálech. Opatření jsou v souladu s Úmluvou o právech dítěte.

Doporučené postupy

- Vytvořit podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách zařízení v edukačním procesu, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti.
- Zajistit ochranu zdraví klientů před škodlivými účinky návykových látek v prostorách zařízení v době školního vyučování, včetně veškerých školních akcí.
- Vnitřním řádem školského zařízení jasně vymezit zákaz užívání návykových látek ve všech prostorách zařízení.
- Poskytovat klientům a zákonným zástupcům nezletilých nezbytné informace.

- Poskytovat klientům věcné a pravdivé informace o návykových látkách formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji.
- Působit preventivně na klienty v oblasti primární prevence užívání návykových látek.
- Do veškerých poučení o ochraně zdraví zakotvit informace o rizicích užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami.
- Poskytovat klientům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i zákonným zástupcům nezletilých klientů, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace.
- Při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek nebo distribucí NL je třeba spolupracovat s dalšími zainteresovanými institucemi a orgány – externí subjekty realizující primárně preventivní programy, školská poradenská zařízení, Policie ČR, orgány sociálně- právní ochrany dětí apod.
- V případě externích subjektů realizujících preventivní programy ve školách a školských zařízeních preferovat programy, jejichž odborná způsobilost byla ověřena nebo certifikována a efektivita programů je vyhodnocována.
- V případech, které stanoví zákon, plnit ohlašovací povinnost směrem k orgánům činným v trestním řízení, orgánům sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností a zákonným zástupcům nezletilého klienta.

Tabákové výrobky

- Ve vnitřních i vnějších prostorách všech typů škol a školských zařízení je zakázáno kouřit. Kouřit zde nesmějí žádné osoby.
- Vnitřním řádem zařízení je nutné kouření v prostorách školského zařízení zakázáno a je stanoveno opatření za porušování tohoto zákazu.
- V případě, kdy je klient přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách zařízení, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- Tabákový výrobek je třeba klientovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- Pedagogický pracovník dále postupuje podle vnitřního řádu zařízení: o události sepiše stručný záznam s vyjádřením klienta, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek).
- Z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit opatření stanovené vnitřním řádem.

Alkohol

- Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je ČR zakázáno.
- Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, nebo je v konzumaci alkoholu podporovat.
- Vnitřním řádem zařízení je zakázáno užívání alkoholu.
- Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem.
- V případě, kdy je klient přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách zařízení či v rámci pořádaných akcí, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- Alkohol je třeba klientovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- Podle závažnosti momentálního stavu klienta, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- V případě, kdy je klient pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí zařízení nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci. Jestliže

akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle vnitřního řádu zařízení: O události sepíše stručný záznam s vyjádřením klienta, který je založen a je vyrozuměno vedení zařízení.

- Jestliže se situace opakuje, splní zařízení oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.
- V případě klientova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne zařízení potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace. Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit opatření stanovené školním řádem. Za rizikové a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných klientů k užívání alkoholických nápojů.

V případě, kdy pracovníci zařízení naleznou v prostorách zařízení alkohol, postupují takto:

- Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení zařízení.
- Nalezenou tekutinu uloží u vedení zařízení pro případ usvědčujícího důkazu.
- Zpracují stručný záznam o události.

V případě, kdy pracovníci zařízení zadrží u některého klienta alkohol, postupují takto:

- Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení zařízení.
- O nález sepíše stručný záznam, s vyjádřením klienta, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nález a jméno klienta. Zápis podepíše i klient, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru s klientem je přítomen vedoucí pracovník, psycholog či speciální pedagog.
- Zápis záznamu se založí do složky klienta.
- O nález vyrozumí zákonného zástupce nezletilého klienta, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož nezletilého klienta, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností.
- V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u klienta, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

Návykové látky

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk klienta a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo.

Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.

Vnitřním řádem zařízení je stanoven zákaz užívání návykových látek (dále jen NL) a jejich distribuci a přechovávání. Současně je stanoven zákaz vstupu do zařízení pod jejich vlivem. Vnitřním řádem jsou rovněž stanoveny sankce za porušení zákazu.

Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a držení NL a jedů podle §187 a § 188 trestního zákona a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazít takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Konzumace NL ve školském zařízení

V případě, kdy je klient přistižen při konzumaci NL v prostorách školského zařízení nebo v době vyučování, či v rámci pořádaných akcí, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.

- Návykovou látku je třeba klientovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat. O události se sepíše stručný záznam s vyjádřením klienta. Tento záznam založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení zařízení.
- Podle závažnosti momentálního stavu klienta, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- V případě, kdy je klient pod vlivem NL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí zařízení nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu zařízení. Především ihned zajistí vyjádření klienta a vyrozumí vedení zařízení.
- Prokázané navádění jiných klientů k užívání návykových látek je považováno rovněž za rizikové a protiprávní jednání.
- O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením klienta. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu klienta do zařízení pod vlivem NL, resp. kdy nelze prokázat, že se klient intoxikoval ve školském zařízení.

Distribuce NL ve školském zařízení

Distribuce NL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které klient distribuuje, není nijak rozhodující.

Přechovávání NL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe klient v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin (provinění v případě nezletilého klienta) - ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.

- Jestliže má pracovník zařízení důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci NL, musí o této skutečnosti zařízení vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.
- Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí zařízení také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.
- Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci zařízení nějakou látku, postupují způsobem popsáním níže.

Nález NL ve školském zařízení

V případě, kdy pracovníci zařízení naleznou v prostorách školského zařízení látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení zařízení spolu s písemným záznamem
- O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.
- V případě časové překážky na straně Policie se z praktických důvodů doporučuje za přítomnosti dalšího pracovníka zařízení s použitím gumových/latexových rukavic vložit látku do obálky, napsat datum, čas a místo nález. Obálku přelepit, přelep opatřit razítkem zařízení a svým podpisem a uschovat. Zajištěnou látku následně předat Policii ČR.

V případě, kdy pracovníci zařízení zadrží u některého klienta látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení zařízení.
- O nález sepiší stručný záznam s vyjádřením klienta, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezů a jméno klienta. Zápis podepíše i klient, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru s klientem je přítomen/na ředitel/ka zařízení nebo její/jeho zástupce.
- O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje klienta, popř. rodiče nebo jinou blízkou osobu zletilého studenta, a vyzve jej, aby si klienta vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu v zařízení.
- Zákonnému zástupci ohlásí zařízení skutečnost, že nezletilý klient konzumoval NL v zařízení i v případě, kdy je klient schopen výuky (dbát pokynů pracovníků zařízení).
- Zákonný zástupce má právo se písemně vyjádřit k této skutečnosti a postupu zařízení.
- Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- V případě uživatele zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne zařízení informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- Z konzumace NL v zařízení je třeba vyvodit opatření stanovené Vnitřním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je rizikový pouze sobě, distributor může ohrozit okolí.
- V případě, že je látka nalezena u klienta, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři, který se dostaví v případě, že to vyžaduje zdravotní stav klienta. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady NL jsou známy protilátky, které odstraní nebo zmírní akutní účinek NL. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

V případě, kdy pracovníci zařízení mají důvodné podezření, že některý z klientů má NL u sebe, postupují takto:

- Jedná se o důvodné podezření ze spáchání trestného činu, resp. provinění v případě nezletilých osob, nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.
- Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce nezletilého klienta.
- Klienta je nutné mít do příjezdu Policie ČR izolovaného od ostatních klientů, ale zásadně pod dohledem.

Možnosti a limity pedagogického pracovníka a školského zařízení

Rizika a limity prevence:

Jednoznačně vytvořené programy vzdělávání (kuchařky) jsou často žádány, ale sebelepší manuál není schopen postihnout chování dětí a mládeže ve všech vývojových a osobnostních specifikách s ohledem na jejich individuální potřeby a sociální kontext. Limitem realizace efektivní prevence bývá, pokud do programů prevence není zapojené celé zařízení. Nedostatek nebo ztráta zájmu pedagogů a odborníků provází často nedostatek finančních prostředků poskytovaných na prevenci. Dalším problémem je, že výsledky nelze měřit po krátké době, ale vyžadují dlouhodobé sledování a vyhodnocení. Z tohoto důvodu je efektivita primární v krátkodobém horizontu obtížně prokazatelná. Při vysokých požadavcích na kvalitu programů, vzdělání pedagogických pracovníků, se po určité době ztrácí motivace.

Značným rizikem u pedagogů bývá, že mají vysoká očekávání, doufají, že se v hodinách preventivního programu vyřeší všechny lidské problémy nebo také nepovažují zlepšení sociálních dovedností klientů a interaktivní programy v malých skupinách, které využívají velké spektrum pedagogických a psychosociálních metod, za tak důležité, jako např. Formální znalosti. Vlastní podpora pedagoga spočívá v umožnění absolvovat seberozvojové programy zaměřené na osobnost, programy prevence vyhoření a poskytovat prostor pro další celoživotní vzdělávání. Pedagog, zejména školní metodik či speciální pedagog, by měl získávat objektivní aktualizované informace z oblasti adiktologie, měl by pochopit myšlení a chování dětí a adolescentů a měl by znát mýty a kliše o návykových látkách a jejich uživatelích. Měl by být schopen senzitivně vnímat kulturní a sociální odlišnosti a měl by umět motivovat rodinu i obec ke spolupráci se zařízením.

V rámci koncepce preventivního programu, s návazností na školní vzdělávací program by měla zařízení využít i průřezových témat. Pokud zařízení využije možnosti externích organizací, nabízejících ucelené preventivní programy, i tam by měly programy externí organizace navazovat na současná témata ve školním vzdělávacím programu.

Základní literatura:

Hajný, M.: O rodičích, dětech a drogách. Praha, Grada 2001.

Jessor, R., Jessor, S.L. (1977): Problem Behavior and Psychosocial Development. New York: Academic Press.

Kalina, K.: Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. Praha, Filia Nova, 2001.

Kalina, K. a kol.: Drogy a drogové závislosti. Mezioborový přístup. (kapitola Primární prevence). Praha, Rada vlády pro protidrogovou politiku, 2003.

MacBeath, J. and Mortimore, P. Improving School Effectiveness, Buckingham, Open University Press, 2001

Nešpor K.: Vaše děti a návykové látky. Praha, Portál 2001

Nešpor, K., Csémy, L.: Alkohol, drogy a vaše děti. Praha, Sportpropag (Fit in), 1995.

Internetové odkazy:

<http://www.prevence-info.cz>

<http://www.drogy-info.cz/>

<http://www.odrogach.cz/>

<http://www.adiktologie.cz/search.php?searchstring=prim%C3%A1rn%C3%AD+prevence&cz>

<http://iporadna.cz/drogy/index.php>

<http://www.drogy.net/>

<http://www.promilesms.cz/>

<http://www.alkoholmetr.cz/>

<http://www.alkoholik.cz/>

<http://www.drogy.net/portal/alkohol/>

<http://www.plbohnice.cz/nespor/addictcz.html>

<http://www.niquitin.cz/jak-prestat-kourit> <http://www.clzt.cz/>

<http://www.modernijenekourit.cz/index.php?cat=16>

http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_cz_en.pdf <http://www.dokurte.cz/>

<http://www.msmt.cz/socialni-programy/prevence-uzivani-tabaku-alkoholu-a-jinych-drog-u>

http://www.drogyinfo.cz/index.php/publikace/vyzkumne_zpravy/evropska_skolni_studie_o_alkoholu_a_jinych_drogach_espad_2007

http://www.drogyinfo.cz/index.php/publikace/metodika/jak_ve_skole_vytvorit_zdravejsi_prostredi

http://www.drogyinfo.cz/index.php/publikace/e_publicace/bezpecnost_predevsim_realisticky_pristup_k_mladezi_a_drogam

Převzato z http://msmt.cz/uploads/Priloha_1_Navykove_latky.rtf

Upraveno pro potřeby školského zařízení VÚ, SVP a SŠ Buškovice.

Upravila Mgr. et Mgr. Stanislava Šebek